

Ižanginis žodis

Gyvenimas daugialypių krizių metu

Pastaraisiais metais mokslininkai ir politikos formuotojai vis dažniau vartoja sąvoką *polycrisis* (liet. daugialypė krizė), kuria apibūdinama šiuolaikinė būklė – tarpusavyje susipynusių krizių (pandemija, klimato kaita, geopolitiniai sukrėtimai ir kitos) visuma. Kaip ir daugelis populiarių ir patrauklių socialinių mokslų koncepcijų ši sąvoka kritikuota dėl ribotos analitinės pridėtinės vertės ir inovatyvumo stokos. Vis dėlto mokslinės diskusijos apie daugialypės krizės koncepciją ir jos pritaikymą siekiant suprasti dabartinius įvykius, jų pasekmes bei priežastinius mechanizmus leido atlikti įžvalgių ir politikos formavimui svarbių tyrimų.

Šio specialiojo numerio tikslas – praturtinti šias diskusijas pasiūlant naujas pastarųjų metų krizių, jų tarpusavio sąveikos bei poveikio politikos sprendimams ir institucijoms interpretacijas. Dėmesys sutelkiamas į tai, kaip Lietuvos – ES ir NATO valstybės, kuri ribojasi su autoritarinėmis Rusija ir Baltarusija – vyriausybė bei viešojo sektoriaus organizacijos reagojo į daugialypę krizę, kilusią 2021–2025 metais.

Numeris pradedamas įvadiniu straipsniu, kuriame pristatoma vykstanti diskusija apie daugialypės krizės koncepciją, ir jos pagrindu sukuriamas analitinis modelis vienu metu vykstančioms krizėms tirti. Šios krizės daugiausia kyla dėl didėjančios įtampos tarp Vakarų demokratijų ir vis agresyvesnių autoritarinių režimų Rusijoje, Baltarusijoje bei Kinijoje. Specialiojo numerio straipsniuose analizuojamas politinis atsakas į tarpusavyje susijusias krizes ir jų valdymas, sąsajos tarp krizių bei jų poveikis viešajai politikai ir valdymui. Tai analizuodami autoriai nagrinėja, kaip šie procesai veikia šalies ins-

titucijų atsaką operaciniu ir strateginiu lygmenimis, kokią įtaką tam daro tokie įsiterpiantys veiksniai kaip dominuojančios politikos paradigmos, atsako į krizes koordinavimo būdai ir valdysenos gebėjimai. Galiausiai atskleidžiama, kaip šie viešosios politikos sprendimai prisideda prie sisteminių pokyčių Lietuvos krizių valdymo sistemoje.

Įvadiniamame straipsnyje išplėtotas analitinis modelis pritaikomas trijuose straipsniuose, kurių kiekvienas analizuoja tam tikrą viešosios politikos sritį ir joje pasireiškiančias krizių bei politikos atsakų sąveikas. Vainius Bartasevičius, Vytenis Fuks ir Vitalis Nakrošis nagrinėja Lietuvos atsaką į 2021–2024 m. neteisėtos migracijos krizę. Autoriai daugiausia dėmesio skiria politikos priemonėms, kuriomis buvo reaguojama į Minsko vykdytą migracijos instrumentalizaciją ir jos sąveiką su pragyvenimo išlaidų krize, iš esmės kilusia dėl Rusijos manipuliacijų energetinių išteklių tiekimu ir jų kainomis bei ES įvestų sankcijų. Marius Kalanta analizuoja energetinės krizės valdymą Lietuvoje, susitelkdamas į 2022 m. priimtus operacinius sprendimus ir vėlesnius strateginius energetikos politikos pokyčius šioje srityje. Ramūnas Vilpišauskas ir Justinas Mickus tiria sankcijų taikymą bei Lietuvos sankcijų politikos ir institucijų raidą 2020–2025 m. laikotarpiu, kai buvo plečiamos Vakarų sankcijos reaguojant į Baltarusijos ir Rusijos vykdytus tarptautinės teisės normų pažeidimus, ypač kai Rusija pradėjo plataus masto neišprovokuotą karą prieš Ukrainą.

Specialųjį numerį užbaigia buvusios Ministrės Pirmininkės Ingridos Šimonytės įžvalgos. Ji vadovavo Lietuvos koalicinei Vyriausybei 2020–2024 metų laikotarpiu, kurio metu vyko COVID-19 pandemija, blogėjo santykiai su Baltarusija ir Kinija, Rusija pradėjo plataus masto karą prieš Ukrainą ir vyko hibridinės atakos prieš Vakarų demokratijas. Manome, kad jos įžvalgos ir retrospektyvus įvairių krizių sąveikos bei jų poveikio vyriausybės prioritetų įgyvendinimui vertinimas yra ypač vertingi mokslininkams, praktikams ir visiems, besidomintiems krizių valdymu ir atsparumo daugialypiems išorės sukrėtimams stiprinimu.

Nuoširdžiai dėkojame Ingridai Šimonytei ir dar 22 aukščiausio lygmens sprendimų priėmėjams, valstybės tarnautojams ir verslo atsto-

vams, kurie išsamiuose interviu pasidalijo savo įžvalgomis bei nuomėmis. Taip pat reiškiame padėką Lietuvos mokslo tarybai už paramą – šie straipsniai buvo parengti įgyvendinant projektą „*Lietuvos institucijų atsakas į daugialypes krizes laikotarpiu 2021–2025 m.*“, finansuotą pagal Lietuvos mokslo tarybos (LMTLT) sutartį Nr. S-VIS-23-16.

Ramūnas Vilpišauskas, Vitalis Nakrošis

Vilnius, 2025 m. rugsėjis